

KENEN NÄKÖINEN KUOLEMA?

LAURA MÄNTYSALO

Suomen hautaustoimistojen liiton laivaseminaarissa käsiteltiin monipuolisesti ajankohtaista aihetta, eli uskonnottomia hautajaisia. Puhujiksi oli kutsuttu alan asiantuntijoita niin yritys-, yliopisto kuin järjestöpuolelta ja pohdinnan alla oli niin hautajaisten esiintyjät kuin muut järjestelyt sekä sanasto, joka jakoi osittain mielipiteitä. Pro-Seremoniat kertoi vainajan näköisen tilaisuuden merkityksestä surutyön osana ja edesauttajana.

Vainajan näköiset hautajaiset

Uskonnottomien hautajaisten jälkeen kuulemme usein kiitosta siitä miten “vainajan näköisen” saattopuheen puhujamme onkaan laatinut, vaikka ei ole koskaan tavannut saati tuntenut syvemmin tätä. Vainajan näköisyys auttaa surutyössä ja rakentuu monenlaisista elementeistä.

Humanistisesta näkökulmasta katsoen ei kuoleman jälkeen ole enää mitään – niin ollen ei vainajakaan käänny haudassaan, saati katso pahalla silmällä pilvenreunalta, mikäli jälkipolvi päättäisikin järjestää maahanpanijaiset toisin kuin vainajan vakaumus tai mielipide olisi ollut.

Uskonnottomat hautajaiset siis ovatkin tilaisuus saattoväelle - ei vainajaa varten. Tällä tosiseikalla silloin tällöin perustellaan myös uskonnollisen seremonian järjestämistä vainajalle - sellaista kun saattaisi joku saattajista kaivata oman surutyönsä tueksi.

Hautajaisten merkitys tilaisuutena vainajan hyvästelylle, surutyölle ja yhteisölliselle suremiselle saa kuitenkin tukevamman pohjan silloin, kun

hautajaisten järjestelyt kunnioittavat vainajaa tai parhaimmassa tapauksessa tuovat vainajan persoonaa aidosti esille - auttavat luomaan mielikuvan, eräänlaisen ajatuksissa olevan muotokuvan, valmiiksi.

Vainajan näköiset hautajaiset voivat rakentua monesta elementistä samalla tavoin kuin ihmisen elämäkin. Ne muodostavat kokonaisuuden, joskus ristiriitaisenkin.

Mistä vainajan näköiset hautajaiset muodostuu? Suurin tekijä on tietenkin valittava seremonia, onko se uskonnollinen vai ei, ja millaisia asioita siinä käsitellään - ja miten. Näköisyyttä voidaan myös lisätä kutsumalla saattajiksi monipuolisesti vainajan tunteneita ihmisiä - tämä luonnollisesti vaikuttaa aikatauluun: milloin useimmat pääsevät paikalle.

Suuri vaikutus on myös paikan valinnalla, sillä kappeleissa on eroa, eikä kappeli aina edes ole paras paikka. Vaatteilla niin vainajan kuin saattoväen osalta voidaan tuoda esiin aate-maailmaa.

Muistoja vainajasta rakennetaan myös musiikilla, joka kannattelee tunnelmaa ja tunteitamme. Samoin tehdään käyttämällä symboliikalla ja kuvilla vainajalle läheisistä asioista esimerkiksi kutsussa, kuolinilmoituksessa ja käsiohjelmissa. Musiikin ei tarvitse olla vain klassista surumusiikkia ja virsiä, jos vainaja ei niitä kuunnellut eläessäänkään, vaan hautajaisissa voi soida iskelmät, lastenlaulut, populaarimusiikki tai nuotiolaulut.

Myös vainajan maallisten jäännösten lopullisessa sijoituksessa voidaan tuoda hänen persoonaansa esiin - onko se sukuhauta, tunturin laki, meren syyleily vai mökkipuutarha?

Muistotilaisuuden osalta myös tarjoilujen ja koristeluiden kautta voidaan entistä vahvemmin nostaa esiin muistot: vainajan lempiväri servieteissä ja

huolella valittu kahvileipä. Ehkä paisti on vainajan itsensä kaatamasta hirstä tai entä jos vieraat saavat pukea jalkaansa tämän neulomat villasukat.

Yhtä lailla oikea tapa on valita klassisia, totuttuja elementtejä silloin kun ne palvelevat hyvin. Lähimmät yleensä tuntevat rakkaansa parhaiten ja osaavat valita sopivimmat osa-alueet. Omaisten avuksi voi myös tehdä etukäteen ohjeet hautauksen varalle esimerkiksi osoitteessa www.siviilihautajaiset.fi.

Mitä ottaa huomioon?

Millainen seremonia?

Uskonnollinen vai uskonnoton? Valinnan pitäisi olla yksinkertainen: mikäli vainaja ei ole ilmaissut toivetta uskonnollisesta seremoniasta suoraan tai uskonnollisen yhteisön jäsenyydellä, tulisi valita siviiliseremonia. Harvempi meistä myöskään erikseen ilmoittaa kieltävänsä, että omissa hautajaisissa soitetaan iskelmiä, pidetään hindulaisia seremonioita tai mitään muutakaan - jos toiveista puhutaan, ne tuotetaan toista kautta.

Pohdittava on myös, onko uskonnottoman ihmisen hautajaiset todellakin oikea paikka uskonnolliselle sielunhoidolle vai olisiko sille oikeampi hetki toisaalla. Uskonnollisen seremonian valitseminen “varmuuden vuoksi” jonkun sukulaisen toiveen tai jopa oletetun toiveen mukaan ei myöskään ole perusteltua, sillä samalla poistetaan mahdollisuus vainajan näköisen tilaisuuden viettämiseen myös kaikilta muilta vierailta - uskonnollinen maailmankatsomus ei suinkaan ole sen arvokkaampi kuin maallinenkaan.

Ketä kutsutaan?

Nykyajan kiireinen aikataulu ei anna armoa eikä aikaa - kuolemallekin vain

Muistoja vainajasta rakennetaan myös musiikilla. Hautajaisissa voi soida klassisen musiikin lisäksi vaikkapa iskelmät, lastenlaulut, populaarimusiikki tai nuotiolaulut.

silloin, kun kyseessä on oma viimeinen hetki. Vapaapäivää ei ole annettava töistä edes omien isovanhempien hautajaisia varten saati sitä kaukaisemman sukulaisten tai ystävän saattotilaisuuteen osallistumiseksi. Näin ollen kutsumisesta huolimatta ei arkipäivätilaisuuteen ole helppo saapua - jos edes kutsua tulee. Ihmissuhteet eivät aina ole vastavuoroisia, emmekä siis aina tiedä, ketkä vainajalle ovat olleet merkityksellisiä ihmisiä tai keille vainaja on ollut tärkeä, ketkä kaikki haluaisivat häntä muistaa.

Joskus myös saattoväen keskiset erimielisyydet ja ristiriidat voivat tehdä tilaisuudesta raskaan. Uskonnottomissa hautajaisissa ei ole mitään estettä järjestää kahta eri tilaisuutta, joko peräkkäin tai jopa eri päivinä ilman, että vain toinen tilaisuus olisi "oikea".

Missä muistellaan?

Suurin osa uskonnottomista saattotilaisuuksista pidetään kappeleissa - joko Krematoriosäätiön kappelissa tai eri seurakuntien kappeleissa. Nämä tilat on varusteltu hautajaisia varten ja arkun sekä ihmismäärän liikuttelu on sujuvaa ja instrumentit valmiina. Joillekin tuttu paikka tuo lohtua, joillekin se taas on ahdistava. Siviilihautajaisissa myös tilan voi valita vainajan näköiseksi - saattotilaisuus voi olla puutarhassa, seurantalolla, ravintolassa tai vaikka metsäaukiolla. Myös tilaisuuden kulku saattaa poiketa totutusta, ja siihen auttaa käsiohjelmat, joista saattoväen on helppo seurata tilaisuuden kulkua.

Milloin surraan?

Viime vuosina on paljon keskusteltu vainajien kylmäsäilytystilojen riittämättömyydestä. Ratkaisuksi on esitetty säilytysmaksuja ja hautajaisten kii-rehtimistä sekä paheksuttu omaisten toivetta tietyistä kappelistä ja viikonloppuajasta. Samaan aikaan on surtu hautajaisten kutistumista vain pienen lähipiirin tilaisuudeksi.

Vainajan säilyttäminen pitkään voidaan nähdä epäkunnioittavana, mikäli ajatellaan vainajan pääsevän hautaan lepäämään ja olevan jonkinlaisessa välitilassa siihen saakka. Vainajan näköisenä voidaan myös pitää hautajaisia, joihin mahdollisimman moni läheinen pääsee jakamaan surun hetkeä ja kohtaamaan muita vainajalle tärkeitä ihmisiä, mahdollisesti merkityksellisessä paikassa

Suoratuhkaus, jossa ruumis krematoidaan jo ennen seremoniaa, antaa vaihtoehtoja niin hautajaisten aikataulun kuin tilaisuuden pitopaikan suhteen. Toinen ratkaisu on etäyhteyksien hyödyntäminen, jolloin tilaisuuteen on helpompi osallistua myös toiselta puolelta maata tai maapalloa ja jopa arkipäivänä. Hautajaiset voidaan järjestää myös kaksiosaisina - ensin saattotilaisuus lähipiirin kesken, hyvinkin pian ja muutaman kuukauden päästä seremonian äärelle pääsee kokoontumaan laajempi joukko.

Miten pukeudutaan?

Uskonnottomissa hautajaisissa vainajan pukemiselle ei aseta rajoituksia kuin krematorio tai hautausmaa - ai-

van kaikkea kun eivät edes krematorion uunit polta. Vainaja voidaan pukea perinteisen valkoisen arkkuvaatetuksen sijaan omiin vaatteisiin, vaikkapa nahkatakkiin, lolitamekkoon tai villapaitaan. Saattoväki pukeutuu yleensä mustiin, siisteihin vaatteisiin kulttuurimme mukaisesti, mutta joskus on ollut myös toive pukeutua muihin väreihin tai vainajan arvojen mukaisesti vaikkapa jääkiekkoseuran pelipaitoihin, metsästysasuun tai saateenkaariväreihin.

Joskus esteeksi osallistumiselle hautajaisiin voi nousta myös oman vaatekaapin kapeus - kaikilla ei ole mahdollisuutta hankkia uutta vaatetartta. Vaatimus kauluspaidasta tai sukkahousuista voi myös saada kiemurtelemaan epämukavuudesta, jolloin hautajaisten perimmäisin tarkoitus - vainajan hyvästeleminen - jää sivuosaan. Onkin hyvä miettiä, mikä on tärkeintä - tyyppillinen pukeutuminen vai surutyön mahdollisuus.

Mitä symboleita käytetään?

Kristillinen symboliikka on useimmille tuttua kuolemankuvastoa, mutta merkityksensä vuoksi eivät ristit, enkelit tai rukoilevat kädet kuulu siviilihautajaisiin, vaan kuolemaa on parempi kuvittaa sellaisilla symboleilla, jotka kertovat esimerkiksi luonnon kiertokulusta: (katkenneet) puunrungot, lehvät ja viljantähkät, ankkurit, laivat, veneet, taivaanranta, kynttilät ja kukat sekä linnut ja tähdet.

